Arkeologisk undersökning

Kvarteret Graniten

Arkeologisk undersökning med anledning av
nybyggnation i kvarteret Graniten nr 8, 10 och 15.
Sofia församling, Jönköpings stad, RAÄ 50.

Jönköpings kommun, Jönköpings län

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2008:27
Susanne Nilsson och Linnéa Kallerskog

Arkeologisk undersökning

Kvarteret Graniten

Arkeologisk undersökning med anledning av nybyggnation i kvarteret Graniten nr 8, 10 och 15. Sofia församling, Jönköpings stad, RAÄ 50.

Jönköpings kommun, Jönköpings län

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2008:27

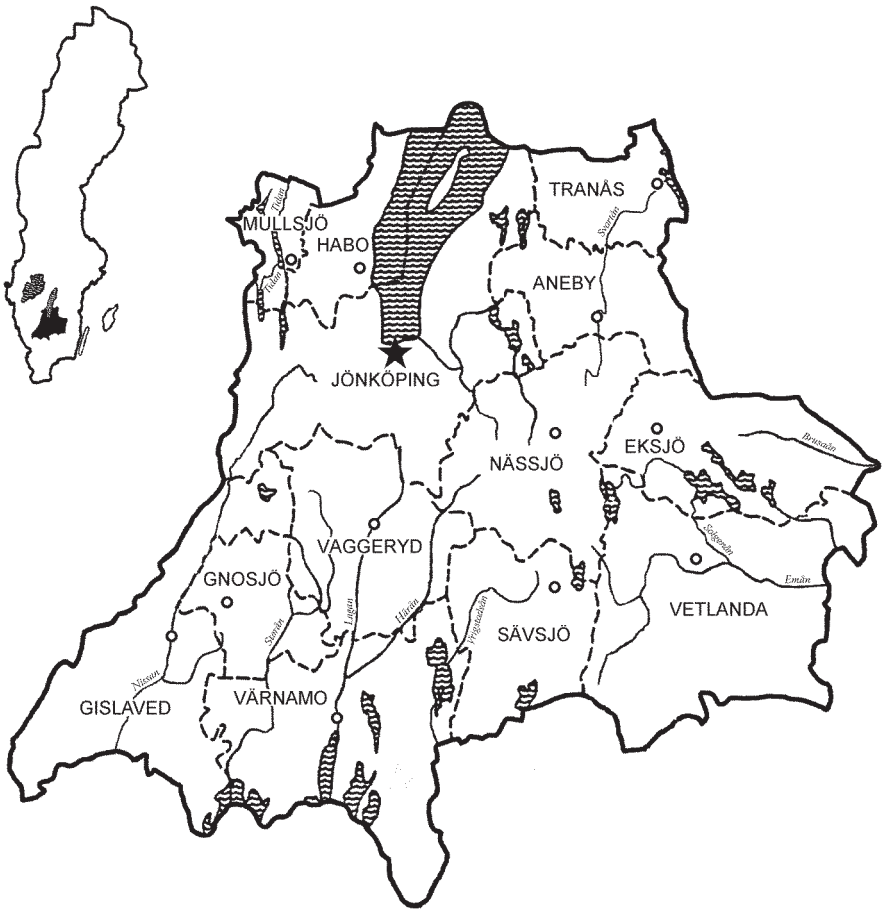

Rapport och ritningar: Susanne Nilsson och Linnéa Kallerskog
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryckning och distribution: Susanne Nilsson och Linnéa Kallerskog

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur Primärkartan, Jönköpings stad är återgivet enligt tillstånd.
Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2008

Innehåll

Inledning 5
Metod och dokumentation 5
Sammanfattning 5
Undersökningsresultat 6
Sammanfattande resultat 9
Administrativa uppgifter 12

Bilagor

Bilaga 1. Analyskarta
Bilaga 2. Schaktplan
Bilaga 3. Profilritning

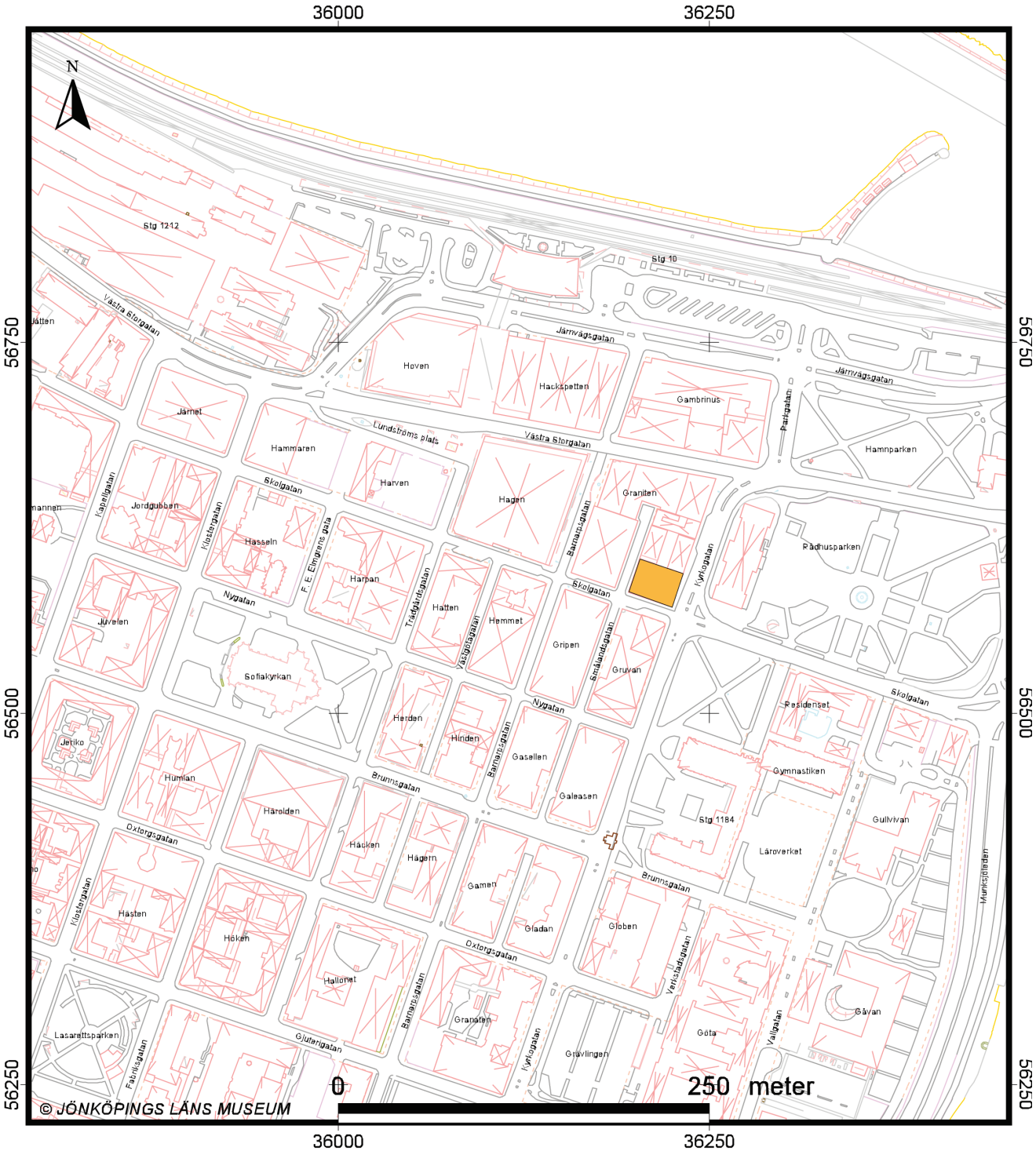

FIGUR 1. Utdrag ur Primärkartan, Jönköpings stad, med undersökningsområdet i kvarteret Graniten nr 8, 10 och 15 markerat med orange färg.

Inledning

Föreliggande rapport är en sammanställning gjord av Susanne Nilsson och Linnéa Kallerskog 2008 utifrån dokumentationsmaterial i form av fältanteckningar, ritningar samt ett inspelat kassettband från arkeologisk undersökning utförd 1976 i kvarteret Graniten, Jönköpings stad.

Med anledning av planerad nybyggnation genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk undersökning av kvarteret Graniten 8, 10 och 15 under september-oktober 1976. Undersökningen utfördes på uppdrag av SÅBI AB som också ansvarade för kostnaderna. Ansvariga för undersökningen var Jan-Gunnar Lindgren, samt Tomas Areslätt.

Metod och dokumentation

Undersökningsområdet utgjordes av den sydöstra delen av kvarteret och motsvarade sammanlagt 732 m^2. Vid undersökningen upptogs fyra stycken ca 30 meter långa, 2 meter breda och 2-3 meter djupa sökschakt, samt fyra mindre ytor i anslutning till dessa. Dokumentationen utgjordes i huvudsak av handritade profiler i skala 1:20, samt en handritad schaktplan i skala 1:100. Undersökningen fotodokumenterades med svartvit film och diafilm. Jan-Gunnar Lindgren pratade även in på kassettband, ca 30 minuter långt, där han översiktligt beskrev de upptagna schakten.

Sammanfattning

Undersökningen föranleddes av planerad nybyggnation och utfördes på uppdrag av SÅBI AB. Vid undersökningen upptogs 4 sökschakt i öst-västlig riktning, samt 4 mindre ytor i anslutning till dessa.

De upptagna schakten visade att ca 1/3 av undersökningsytans kulturlager tidigare hade schaktats bort i samband med ledning- och källargrävningar, framför allt i undersökningsområdets nordöstra del.

I schakten framkom sammanlagt 17 anläggningar (Bil. 2). Dessa bestod av bebyggelselämningar såsom kullerstensläggningar, stolphål, gropar av varierande storlek, samt ett dike som något slingrande löpte i NNO-SSV riktning genom samtliga schakt (Bil. 1).

Diket A1 lutade åt norr och var nedgrävt i opåverkade sandlager där det anslöt till den äldsta markytan. Anläggningen visade sig vara den äldsta av de påträffade anläggningarna och har tolkats som ett dräneringsdike.

De större groparna, A3, A5, A6 och A9 har tolkats som avfallsgropar, nedgrävda i opåverkad sand och anslutande till äldsta markyta. Möjligen hör A3 och A6 ihop med A1 diket, som dock stratigrafiskt kan beläggas äldre eller samtida. Dessa äldre lämningar antas vara

medeltida bebyggelselämningar. Övriga anläggningar, exempelvis kullerstensläggningar och stolphål, förmodas höra till ett yngre skede, det vill säga senmedeltid fram till historisk tid.

Undersökningen byggde främst på stratigrafisk dokumentation. Sammanlagt nio profiler handritades i skala 1:20, samt även en schaktplan i skala 1:100 (totalt tio ritningar).

Undersökningen fotodokumenterades med sju stycken svartvit film 6x6 (JLM Neg nr. LXXIX:1-78), samt en färgfilm med totalt 36 diabilder.

Förutom ovan angivna dokumentation finns ett av Jan-Gunnar Lindgren inspelat kassettband på ca 30 minuter där han ger en översiktlig beskrivning av schakten. Detta finns utskrivet och förvaras som arkivhandling tillsammans med kassettbandet.

De fynd som enligt fältanteckningarna uppges ha påträffats står inte att finna, på det inspelade kassettbandet talar dock Lindgren om fynd av ben (djurben), samt tegelsten vilka av storlek och utförande att döma torde vara medeltida.

Ett antal sentida källare (enligt fältanteckningar) påträffades i schakten, men dessa finns ej redovisade i föreliggande rapport.

Undersökningsresultat

Schakt 1

Långsmalt schakt i öst-västlig riktning. Längd: 29 meter, bredd: 2-3 meter, djup: 2,5-2,8 meter.

Profil 1

Profil i öst-västlig riktning i schakt 1:s södra vägg. Längd: 5 meter. Profilen visar A2 kullerstensläggning, A3 grop, rest av A1 dike, samt ursprunglig topografi med opåverkade sandlager.

Stratigrafi:

Nivå 94,28 m ö h	Nuvarande markyta
Nivå 93,50 m ö h	Äldsta markyta
Nivå 93,34 m ö h	Opåverkad sand

Schaktutvidgning - Yta 1

Undersökt område strax söder om schakt 1. Längd: 5 meter, bredd: 3 meter, djup: 2,3 meter.

Profil 2

Profil i öst-västlig riktning i yta 1:s södra vägg. Längd 4 meter. Profilen visar ursprunglig topografi med opåverkade sandlager, samt A1 dike.

Stratigrafi:

Nivå 94,30 m ö h	Nuvarande markyta, sentida fyllnadslager, ljusgrå lös sand
Nivå 93,80 m ö h	Lerhaltig sand med ett brandlager i ytan, ljusgrå sand
Nivå 93,42-95,54 m ö h	Kulturlager, äldre markyta, ca 0,15 meter tjockt
Nivå 93,30-93,42 m ö h	Opåverkad sand

Schakt 2

Långsmalt schakt i öst-västlig riktning. Längd: 30 meter, bredd: 2-4 meter, djup: ca 2-2,3 meter.

Profil 3

Profil i öst-västlig riktning i schakt 2:s norra vägg. Längd: 2,5 meter. Profilen visar A4 kullerstensläggning, samt ursprunglig topografi med opåverkade sandlager. Grävd ned till nivå 92,15 m ö h.

Stratigrafi:

Nivå 94,25 m ö h	Nuvarande markyta, sentida fyllnadslager
Nivå 93,75 m ö h	A4 kullerstensläggning, därunder grå lös, påförd sand
Nivå 93,50-93,55 m ö h	Kulturlager, ca 0,3 meter tjockt, 3 nivåer med myllhaltig sand
Nivå 93,25 m ö h	Opåverkad sand

Profil 4

Profil i öst-västlig riktning i schakt 2:s södra vägg. Längd: 7,5 meter. Profilen visar A1 dike, A5 och A6, båda gropar, A17 kullerstensläggning, samt ursprunglig topografi. Grävd ned till nivå 91,93 m ö h.

Stratigrafi:

Nivå 94,23 m ö h	Nuvarande markyta
Nivå 94,03 m ö h	A17 kullerstensläggning (gårdsyta 1800-1900-tal)
Nivå 93,80 m ö h	Kulturlager i 3 nivåer, ca 0,4 meter tjockt, i övre lagret påträffades enligt fältanteckning Fynd nr 5
Nivå 93,37 m ö h	Kulturlager, ca 0,1 meter tjockt, understa kulturlagret
Nivå 93,25 m ö h	Opåverkad sand

Schaktutvidgning – Yta 2

Utvidgning av schakt 2 åt söder. Längd: 5,5 meter, bredd: 3,5 meter.

Profil 5

Profil i nord-sydlig riktning i yta 2:s västra vägg. Längd: 1,5 meter. Profilen visar ett tvärsnitt genom A6, grop.

Stratigrafi:

Nivå 93,33 m ö h	A6, övre kant
Nivå 92,23 m ö h	A6, undre kant

Schakt 3

Långsmalt schakt i öst-västlig riktning. Längd: 30 meter, bredd: 2-3,5 meter, djup ca 2-3 meter.

Profil 6

Profil i öst-västlig riktning i schakt 3:s norra vägg. Längd: 1,5 meter. Profilen visar ursprunglig topografi med opåverkade sandlager. Grävd ned till nivå ca 92,16 m ö h.

Stratigrafi:

Nivå 94,16 m ö h	Nuvarande markyta, sentida fyllnadslager
Nivå ca 93,50 m ö h	Kulturlager ca 0,4 meter tjockt
Nivå ca 93,12 m ö h	Opåverkad sand

Profil 7

Profil i öst-västlig riktning i schakt 3:s södra vägg. Längd: 8 meter. Profilen visar västra delen av A7 nedgrävning/grop. I profilen syns också en nedgrävning för A8 grundmur till sentida hus, varvid övre fyllnadslager i A7 genomgrävts. I profilen påträffades även A1 dike. A1 överlagras av A7, vars fyllnadsmassor samt nedgrävning tolkades vara yngre än A1. Grävd ned till nivå ca 91,20 m ö h.

Schaktutvidgning – Yta 3

Undersökt område i väst mellan schakt 3 och 4, en yta i nord-sydlig riktning. Längd: 3,5 meter, bredd: 2-4 meter.

Schaktutvidgning – Yta 4

Undersökt område längst i väst mellan schakt 3 och 4, en yta i nord-ost-sydvästlig riktning. Längd: 3,5 meter, bredd: 2-2,5 meter.

Schakt 4

Långsmalt schakt i öst-västlig riktning. Längd: 30,5 meter, bredd: 1,5-2,5 meter, djup 2-3 meter.

Profil 8

Profil i öst-västlig riktning i schakt 4:s norra vägg. Längd: 9,5 meter. Profilen visar i väster A1 dike, A15 grop/stolphål, samt A7 grop. A7 skär av ursprunglig stratigrafi och äldre markytor på nivå 93,88

m ö h, dock ej den senaste markytan (före sista bebyggelsefasen), trolig datering mitten 1800-tal. Grävd ned till nivå 91,58 m ö h, markytan var på nivå 94,38 m ö h.

Stratigrafi:

Nivå 94,52 m ö h	Nuvarande markyta, övre kant asfalt
Nivå 93,00 m ö h	Övre äldre markyta med mellanliggande sandlager
Nivå 93,28 m ö h	Äldsta markyta, 0,1 meter tjockt
Nivå 93,20 m ö h	Opåverkad sand

Profil 9

Profil i öst-västlig riktning i schakt 4:s södra vägg: Längd: 27 meter. Profilen visar A9 grop, A10 nedgrävning (sentida), A11-12 stolphål (sentida), A13 grop, A14 grop/stolphål, samt A1 dike. Profilen utgör det bästa exemplet på områdets stratigrafi (Bil. 3).

Stratigrafi:

Nivå 93,98 m ö h	Nuvarande markyta
Nivå 93,70 m ö h	1800-talsyta
Nivå 93,34 m ö h	Äldsta markyta
Nivå 93,20 m ö h	Opåverkad sand

Sammanfattande resultat

De upptagna sökschakten visade att ca 1/3 av undersökningsytans kulturlager tidigare bortschaktats i samband med lednings- och källargrävningar, framför allt i tomtens nordöstra del, ca 14x11 meter.

Kulturlagerdjupet varierade mellan 0,1-0,5 meter, mestadels 0,2 meter. Nuvarande markyta hade högsta höjd 94,54 m ö h i sydvästra hörnet, med dels en lutning på max 0,6 meter (=2 %) åt öster, dels lutande åt norr max 0,2 meter (=0,8 %). Äldsta marknivå mot opåverkad nivå hade högsta punkten i nordväst, 93,00 resp. 93.34 m ö h, lutade dels åt söder max 0,2 meter (0,8 %), dels åt öster 0,1 meter (=0,3 %), dvs. mycket plana ytor inom undersökningsområdet med ursprunglig markyta varierande mellan 93,34-93,94 m ö h och opåverkad yta 93,12-93,34 m ö h.

Sammanfattande anläggningsbeskrivningar

A1 Dike, 22 meter långt i NNO-SSV riktning, ca 1,20-1,40 meter bred vid överkant med nivå på 92,24 m ö h, och 1-1,20 meter bred i botten med nivå på 92,60 m ö h, samt 0,6-0,8 meter djupt. Lutande ca 3 % åt norr, höjd i norr 92,00, höjd i söder 92,60. Diket var nedgrävt i opåverkade sandlager, men anslöt till äldsta markyta. A1 utgjorde äldsta påträffade lämningen vid undersökningen. Diket var synligt i profilerna 1, 2, 4, 7, 8 och 9 enligt följande:

Profil 1: 1,2 meter bred i botten på nivå 91,68 m ö h. Fynd nr 10.

Profil 2: 1,4 meter bred i övre kant, nivå 93,38 m ö h, 1 meter bred i botten, nivå 92,44 m ö h. Anslöt till äldsta markyta.

Profil 4: A1 diket ca 1 meter bred.

Profil 7: 1,20-1,40 bred i övre kant, 1-1,20 meter bred i botten, bottennivå 92,58 m ö h, ca 0,6 meter djupt.

Profil 8: Bottennivå 92,60 m ö h. Fyllning i diket bestod av mörkgrå hård sand, sand, och i bottenlagret starkt myllhaltig sand.

Profil 9: 0,9 meter bred i botten, nivå 92,60 m ö h, ca 0,8 -1,0 meter djup. Diket var här fyllt med sand, myllhaltig och lerig sand, enstaka kol/sot, tegelfragment. Översta lagret motsvarade markytan och innehöll slagg, ben, m.m.

A2 Kullerstensläggning, ca 3 meter bred och 0,2 meter djup och mycket fragmentarisk. Nivå på ca 93,75 m ö h.

A3 Grop, ca 3 meter i diameter och ca 1,6 meter djup. Nivå på 93,48-91,12 m ö h.

A4 Kullerstensläggning, ca 1,6 meter bred och 0,2 meter djup och mycket fragmentarisk. Nivå på ca 93,75 m ö h. Det är möjligt att A2 och A4 ursprungligen har utgjort en sammanhängande, ca 6 meter lång stenläggning. Anläggningen överlagrade A3, grop.

A5 Grop (östlig nedgrävning), ca 2,5 meter i diameter, överkant på nivå ca 93,33 m ö h, underkant på nivå 92,40 m ö h. I det första överlagrade lagret framkom Fynd nr 5, i bottenlagret framkom Fynd nr 13 och Fynd nr 14.

A6 Grop (västlig nedgrävning), ca 4 meter lång och ca 2 meter bred (följer diket), överkant på nivå 93,33 m ö h, underkant på nivå 92,23 m ö h. Under gropen framkom en nedgrävning som troligen utgör del av A1 dike, på nivå 91,95 m ö h, överkant på nivå 92,43 m ö h.

A7 Grop ca 6,0 meter i diameter, bottennivå på 91,44 m ö h, dvs. 1,20 meter djup (fr. 1800-talsytans markyta, d.v.s. sentida). I gropen tillvaratogs tegelsten i fyllning ovanför Fynd nr 16 och Fynd nr 17. Gropen var fylld med sand, enstaka kol/sot samt myllhaltig (ev. kolhaltig) sand, enstaka ben, kol/sot.

A8 Grundmur till sentida (1870-tal) hus.

A9 Grop, ca 2,5 meter i diameter i öst-västlig riktning (finns ej i norra schaktväggen, begränsningen söderut ej fastställd). I gropen påträffades Fynd nr 1 och Fynd nr 2.

A10 Grop, ca 1 meter i diameter, ca 0,8 meter djup, nivå 92,40 m ö h. Gropen var grävd genom äldsta markyta.

A11, A12 Stolphål med sten, ca 0,4 meter breda, 0,6 meter djupa. Anläggningarna var delvis nedgrävda genom 1800-talsytan.

A13 Nedgrävning/mindre grop, 1 meter i diameter, 1 meter djup. Grävd från 1800-talsytan och nedåt. I gropen påträffades Fynd nr 4.

A14 Grop/stolphål, ca 0,3 meter bred, ca 0,5-0,7 meter djup. Anläggningen grävd genom äldsta markyta. I gropen påträffades Fynd nr 5.

A15 Grop/stolphål, ca 0,4 meter bred, ca 0,5-0,7 meter djup.

A16 Kullerstensläggning, ca 1,8 meter bred, nivå på ca 93,80 m ö h (93,65 m ö h vid sänka för diket). Anläggningen överlagrade A1 dike, och hade samma stratigrafiska fas som A2 och A4, båda kullerstensläggningar. A16 var ungefär samtida med A13, grop.

A17 Kullerstensläggning, nivå 94,03 m ö h. Sentida anläggning, troligen tillkommen mellan 1700-1950.

Tillägg

Förrättningsmannen har vänt på IH-värdet och nivelleringsvärdet, dvs. fixvärdet, har minskats med avläst värde = IH, och nivelleringsvärdet har ökats med avläst värde. (Korrigering av Tomas Areslätt, januari 1983.)

Administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr:	855/76
Beställare:	SÅBI AB
Rapportansvarig:	Susanne Nilsson och Linná Kallerskog
Fältansvarig:	Jan-Gunnar Lindgren
Fältpersonal:	Tomas Areslätt
Teknisk inmätning:	Schaktplan över undersökningsområdet upprättades med utgångspunkt från tomtgränserna mot Kyrkogatan och Skolgatan.
Fältarbetstid:	Sept-okt 1976
Län:	Jönköpings län
Kommun:	Jönköpings kommun
Församling	Sofia
Fastighetsbeteckning:	Kv. Graniten nr 8, 10, 15
Belägenhet:	Ekonomiska kartans blad:7E1a
Koordinater:	X 6407600; Y 1402356
Undersökningsyta:	730 m^2
Fornlämningsnummer:	RAÄ 50, Jönköpings stad
Fornlämningstyp:	Kulturlager och bebyggelselämningar
Tidsperiod:	Medeltid och historisk tid
Negativ nr:	JLM LXXIX:1-78

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

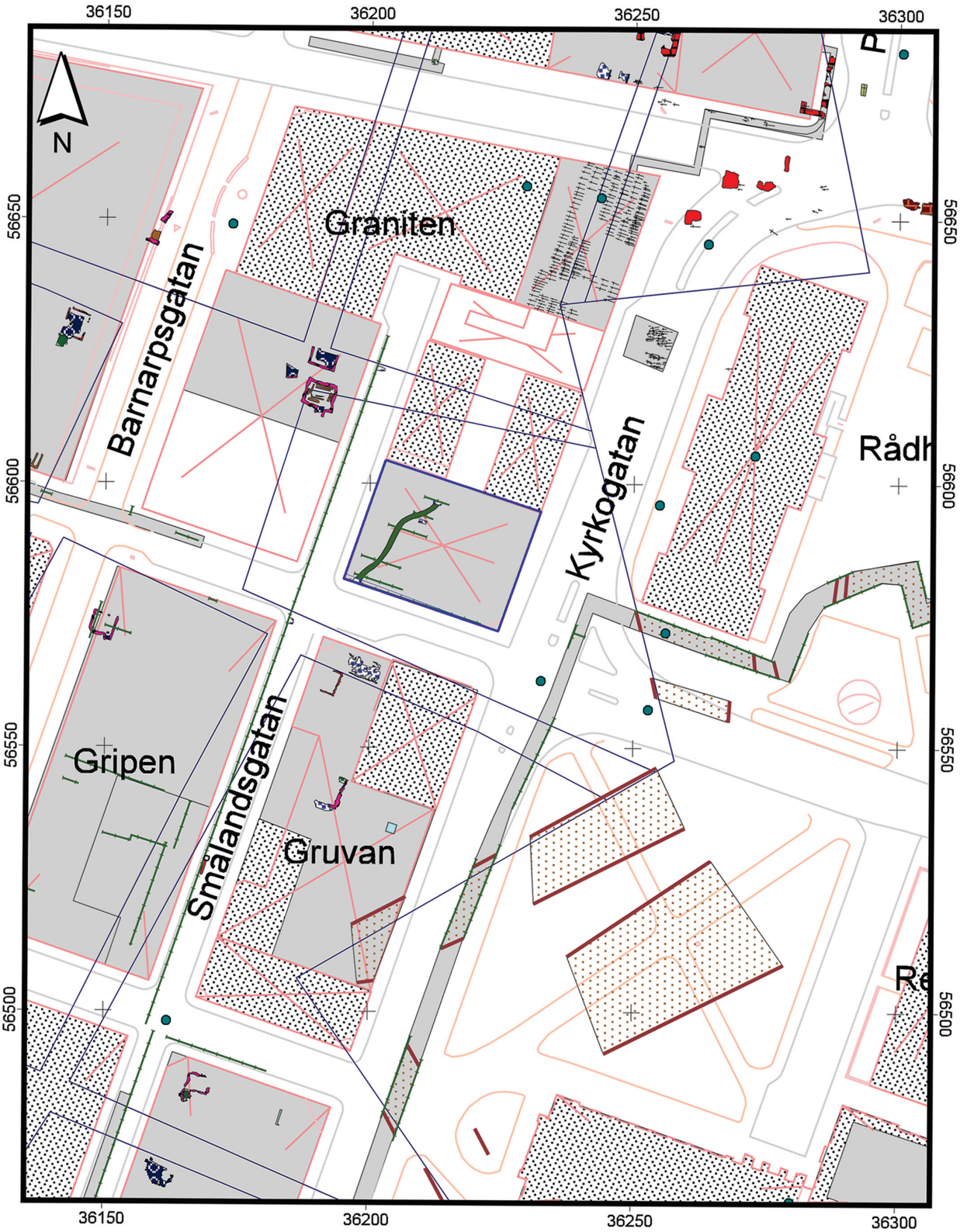

Analyskarta. Primärkarta, Jönköpings stad. Stadskarta från 1652 samkopierad med arkeologiska observationer. Kvarteret Graniten (blåmarkerat) med A1 dike.

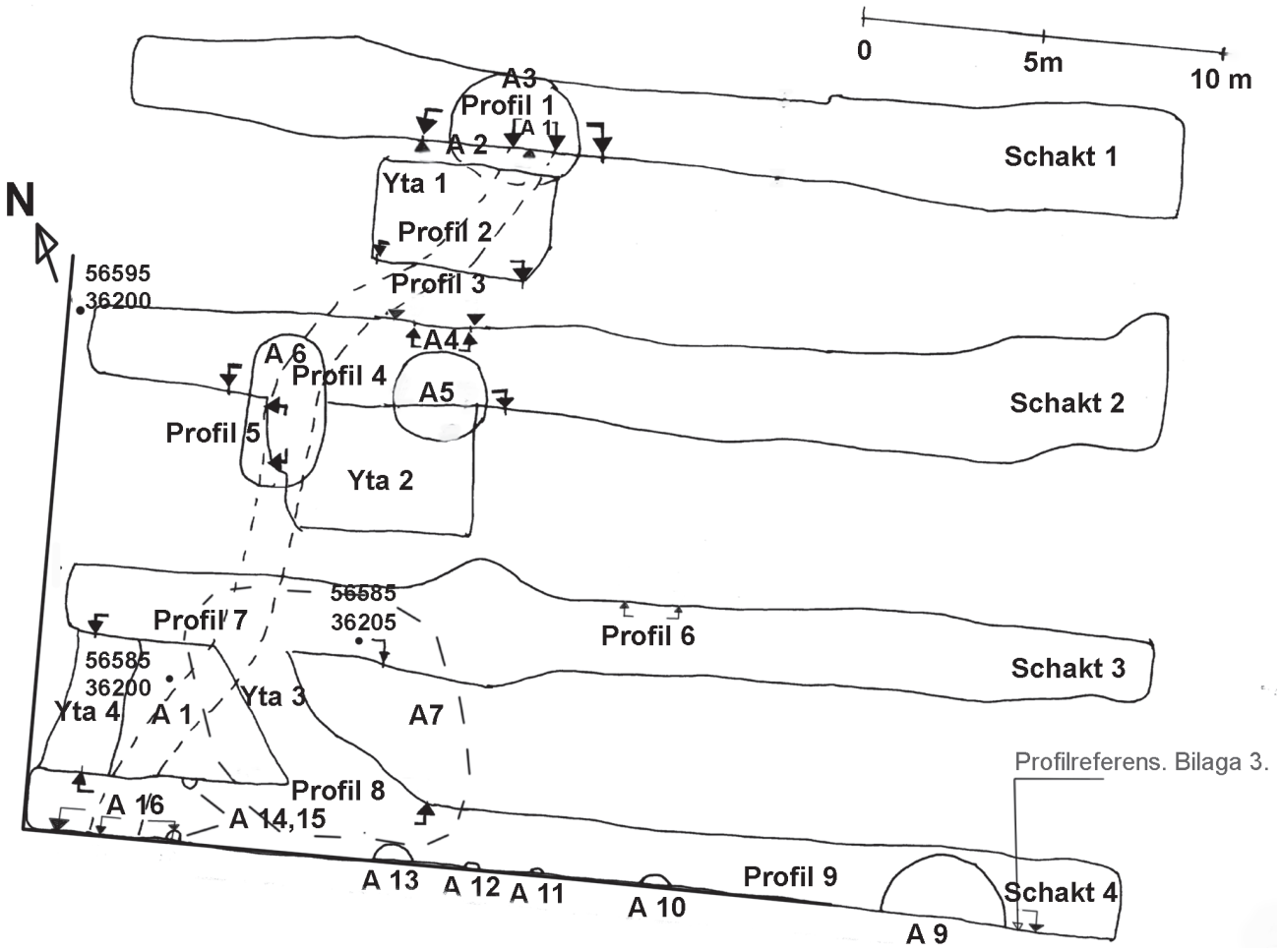

Schaktplan med anläggningar och profiler.

Profil 9 (östligaste delen)

Representativ profil från undersökningsområdet. Skala 1:20, fr. norr. Lagerbeskrivning:

93,98 m ö h

93,34 m ö h

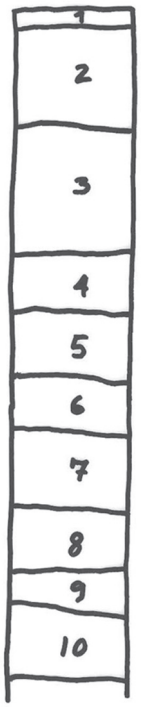

1. Asfalt

2. Bärlagsgrus (påfört)

3. Hård, myllhaltig sand, enstaka kolfragment, tegelfragment, benfragment. 1800-talets äldsta marknivå. Kulturlager, avsatt.

4. Hård, myllhaltig fin sand, enstaka kol- och tegelfragment, småsten. Kulturlager, avsatt.

5. Brungul sand (steril men med nedtvättningseffekter)

6. Grus

7. Fin sand

8. Sand/grov sand

9. Fin sand

10. Sand/mo = mjäla

1-2	Sentida
3-4	Kulturlager
5-10	Sterila sandfraktioner

Nivå 93,98 m ö h	Nuvarande marknivå
Nivå 93,34 m ö h	Äldsta marknivå

Arkeologisk rapport 2008:27
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM